

אגעדאנק

על פרשת השבוע

פרשת ויחי תשע"ז

© כל הזכויות שמורות למו"ל. אין לקרוא בזמן התפילה וקריה"ת

בס"ד, בכל ענייני הגיליון ניתן לפנות לדוא"ל: gagedank@gmail.com

וידבר יוסף אל בית פרעה לאמר אם נא מצאתי חן בעיניכם דברו נא באזני פרעה לאמר: אבי השביעני לאמר וכו' ועתה אעלה נא ואקברה את אבי ואשובה (ג, ד ה) למה נצרך יוסף לשלוח שליחים לפרעה לבקש לצאת ממצרים? וכי אינו יכול לגשת בעצמו לדבר עימו?

מתרץ הגר"ח קנייבסקי בספרו "טעמא דקרא" בשם אביו זצ"ל, שיוסף ידע שכיוון שיאמר לפרעה שברצונו לצאת ממצרים יאמר לו פרעה שאינו יכול לעזוב כי אין מי שימלא את מקומו, ואם יוסף יעזוב את ההנהגה אפי' לתקופה קצרה, יחרב ויתמוטט של הנהגת המדינה, כי הוא אינו יכול לכלכל לבדו את מצרים. לכן התחכם יוסף, ושלח את אנשי בית פרעה שידברו עם פרעה בשלחותיו, ולהם, יתבייש פרעה לומר שכל ההנהגה תלויה אך ורק ביוסף, ועל כרחו יסכים לשלחו ממצרים... (טעמא דקרא) וידגו לרוב בקרב הארץ (מח, טז)

פעם שמעתי הסבר לברכה של "וידגו" לרוב, לא ממש פשט, אבל זו אמת גדולה: כששוחטים למשל פרה או תרנגולת, לא תמיד אפשר לאכול אותה, וזאת מחמת תקלה כלשהי שארעה בעת השחיטה, כגון הגרמה, חלדה, עיקור. במקרה כזה דינה של הבהמה שהיא נבילה, ונאלצים למוכרה לערבי ביפו. את כל הבהמה השלימה הזו שהייתה שוה תרפ"ט אלפים, מוכרים במחיר מוזל לנכרי. הבהמה אמנם היתה טהורה, נכון, אבל בשחיטה היה פנצ'ר ושוב אינה ראויה לאכילת יהודי.

בשעה טובה ומוצלחת השוחט שחט את הבהמה והכל בסדר, חלק, גלאט. אפשר לאכול אותה? עדיין לא. הבהמה צריכה לעבור בדיקה. בדיקה חיצונית ובדיקה פנימית. מממשים, ואם מצאו משהו – סירכא, זה לא גלאט, לא חלק. שוב מוכרים לערבי ביפו. הבהמה היתה כשרה והשחיטה כשרה, אבל נפסלה בבדיקה.

גם כשהשחיטה והבדיקה עברו בשלום עדיין א"א לאכול עד שיכשירו אותה. ברוך ה' כבר הכשירו את הבשר והכל בסדר, עכשיו צריכים לבשל אותו, ואם בטעות נכנס כף חלבי בן יומו אין פי שישים כנגד זה, אוי ואבוי! התבשיל נטרף, וכאן א"א אפילו למוכרו לערבי ביפו, אסור בהנאה! ישר לפח האשפה.

כל זה כששוחטים פרה או תרנגולת. אבל אם לוקחים דג מהמים, צריכים רק לבדוק האם יש לו סימני טהרה – סנפיר וקשקשת. אם כן? אפשר מיד לבשל ולאכול אותה. אין בעיות לא בשחיטה, לא במליחה. לא בבדיקה ואין בו איסור בשר בחלב. אם הדג טהור – הוא טהור עד הסוף, בלי פנצ'רים!

יש ילד שהמלמדים כל כך נהנים ממנו, משתעשעים איתו. כזה פיינער בוחר'ל, אבל כשהוא גדל קצת והולך לשיבה קטנה, לפתע מגלים שהתחבר שם עם בחור מקולקל, מתחיל להתגלש החוצה, מאבד את הסעם בלימוד.

לפעמים קורה שברוך ה' בשיעור א' וב' עדין הבחור במצב של עליה, ובשיעור ג' מתחילה לה התדרדרות. לפעמים הכל בסדר בישיבה קטנה, אבל בישיבה גדולה מתחילות הצרות... פתאום מתחשק לו מחשבים, ופה ושם...

זו היתה הברכה שבירך יעקב את יוסף – "וידגו לרוב", שצאצאיו יהיו כמו הדגים, שסימני הטהרה שלהם הינם תמידיים, הם נשארים טהורים עד הסוף, וכך גם הצאצאים לעולם לא יתדרדרו, וישארו בקדושתם לאורך ימים. (יחי ראובן) ויברכם ביום ההוא לאמור בך יברך ישראל לאמר ישמך אלקים כאפרים וכמנשה (מח, כ).

כתב רש"י: הבא לברך את בניו יברכם בברכתם ויאמר איש לבנו "ישמך אלקים כאפרים וכמנשה".

מנהג ישראל שההורים מברכים את ילדיהם בערב שבת, ויש הנוהגים רק פעם בשנה, ואומרים "ישמך אלקים כאפרים וכמנשה".

ולכאורה, מנהג זה הוא נגד גמרא מפורשת (מגילה כח, א) שכל פסוק שמשאוינו לא חילק אותו, אנו לא יכולים לחלקו. כיצד, אם כן, מברכים בחצי פסוק? צריכים היו לומר את הפסוק בשלימותו!

שלמה המלך אומר: "לך אל נמלה עצל ראה דרכיה וחכם, אשר אין לה קצין שוטר ומושל" (משלי ו, ו-ז) והכוונה שהעצל ילך ויראה שהנמלה אוגרת כמות אוכל לפרק זמן הגדול ממשך חייה, וזאת על אף שאין לה עולם הבא. ואתה שיש לך עולם הבא, מדוע שלא תאגור לעצמך תורה ומצוות!

הגמרא מספרת שרב משרשיא החליט לבדוק זאת לבדו, הלך ביום קיץ חם כשהנמלים בתוך קן שלהם, האפיל עם מעילו מעליהן. יצא נמלה אחת החוצה, רב משרשיא תפס אותה וקשר לה חוט אדום. שחרר אותה והיא חזרה לקן, הודיעה לכולם שיש צל, כולן יצאו ואז הסייר רב שרשיא את מעילו, והתרגו הממלים על אותה נמלה ששיקרה שיש צל בחוץ, התנפלו עליה והרגו אותה. אמר רב משרשיא: באמת אין לה קצין ומושל.

שהנה הרגו אותה בלי משפט! וצדק שלמה המלך בדבריו.

שואלים שם התוספות איך עשה כן רב משרשיא? הרי הגמרא מספרת שרבי יוחנן אמר שיהיו אבני ענק של יהלום בשערי ירושלים, אמר איזה תלמיד לעצמו שודאי זו גוזמא כי מהיכן ימצאו אבנים בגודל כזה? יום אחד הפליג התלמיד בים וראה מלאכי השרת שחוצבים יהלומים גדולים מאד, שאל אותם עבור מה היהלומים וענו לו שהם בשביל שערי ירושלים לעתיד לבא. חזר אל רבי יוחנן ואמר לו: צדקת בדבריך. אמר לו רבי יוחנן: "ועד עכשיו לא האמנת?" נתן בו את עיניו ועשאו גל של עצמותו!

ויגד ליעקב ויאמר הנה בנך יוסף בא אליך ויתחזק ישראל וישב על המטה (מח, ב) יש לפרש על פי רמז, דהנה חז"ל אמרו במס' נדרים (דף ל"ט) "המבקר את החולה נוטל אחד מששים מחלו", וזהו דוקא באם המבקר הינו בן גילו' (בן מזלו) של החולה ע"ש, וידוע שיוסף היה בן גילו של יעקב כדאיאתא במדרש הובא ברש"י בפי' וישב על הפסוק כי בן זקונים הוא לו שכל מה שאירע ליעקב אירע ליוסף.

והנה מלת הנה בגימטריא ס', ומלת המטה בגימטריא נ"ט, וזהו שאמר: הנה בנך יוסף בא אליך לבקר אותך, והוא יטול אחד מששים מחולך, כי בכל בני יעקב לא היה אחד בן גילו, רק יוסף, לכן ויתחזק ישראל מעצמו על ידי שנחסר לו אחד מששים מחלו. וישב על המטה המטה בגימטריא נ"ט שנשארו לו רק נ"ט חלקים מחלו.

(קול אליהו) וירא מנחה כי טוב ואת הארץ כי נעמה ויט שכמו לסבל ויהי למס עבד (מט, טו)

ידועה השאלה, שאם ראה שהמנוחה כי טוב וכו' למה א"כ ויט שכמו לסבל?

בספר "שיח שרפי קודש" מביא לתרץ בשם הרה"ק הר"ר בונים מפרשיסחא זצ"ל: אם רוצה אדם שיהי' לו מנוחה, ויגיל את עצמו לסבל כל דבר הבא עליו, ואיך שיהי' - ישוה בעיניו. אז יהי' לו מנוחה תמיד. וזה הכוונה וירא מנוחה כי טוב, דוקא לכן הט את שכמו לסבל כל דבר ולהתאזר במדת הסבלנות שתמיד יהיה במנוחה.

בספר "טעמא דקרא" להגר"ח קנייבסקי, מביא בשם החזון איש: עני שאינו מכיר בתאוות העולם הזה – אין כ"כ רבותא אם יושב ולומד. עיקר החכמה היא אצל אחד שידוע ומכיר בפיתוי העוה"ו ואעפ"כ יושב ולומד. וזה שאמר הכתוב ושבח את יששכר שאע"פ שראה מנוחה כי טוב ואת הארץ כי נעמה - אעפ"כ ויט שכמו לסבל. וזוהי יאן גדולה מיוחדת.

בספר "לב שלום" פירוש הדבר: שהאדם צריך למסור את כל מה שיש לו עבור כבודו יתברך, וכשמוסרים דבר למען כבוד ה' צריך ליתן מן המובחר, כדכתיב "כל חלב לה" וכו', ישכר שרואה "מנוחה כי טוב", רואה ומתבונן בטוב המנוחה, כמה כל אנשי תבל בכל הדורות כל שאיפת חייהם וכל מעשיהם ומרצם ורדיפתם אחי הכסף, הוא הכל כדי שיבואו בסוף למנוחה קצת, והרי זה "חלב" ההנאה שבאדם, ומעתה "ויט שכמו לסבל" – נתן מנוחה זו לכבוד ה' יתברך, לעמול בתורה יומם ולילה, כחמור גרם הרובץ רק בין המשפטיים, וכדאמרו (סוף ברכות) ת"ח אין להם מנוחה בעוה"ו, ולפיכך, מתוך עמל ומסירות כזו, "ומבני ישכר יודעי בינה לעיתים" (דה"א יב).

פירוש זה, אמר הרב אשלג ז"ל לפני החזון א"א, והחזון א"א התפעל מאוד מזה, והיה אומר כמה וכמה פעמים במשך היום את הפירוש הזה בשמו, לכל מי שנכנס אליו!

ושמעתי סיפור נפלא על האדמו"ר מגור בעל האמרי אמת זצ"ל שהיה לו תפילין שהיו שובים לו, כי ירושה היה לו מאבותיו, וגם שהיו אלו התפילין מכתבו של הסופר הרה"ק רבי משה מפשווערסק זי"ע, ופעם אחת ראו איך שאיש פשוט עומד ומניח את התפילין האלו, ושאלו אותו לפשר הדבר, מאין באו לו התפילין האלו, וענה, שהוא נכנס אל הרבי ואמר לו, מאחר שאין לו תפילין, האם יוכל להלוות לו תפילין, והאדמו"ר זצ"ל נתן לו את התפילין האלו, כדי להניחם, ונכנסו החסידים אל האדמו"ר ושאלו לפשר הדבר הלא האדמו"ר בעצמו אינו מניח את התפילין כי אם בערב יום הקדוש, ומפני מה ראה לתת לאותו יהודי דוקא את התפילין היקרות, ענה ואמר בפשטות, הלא נאמר "כל חלב לה"!

בספר "זרע וצדק" מביא על פי משל: אדם שעובד כמה ימים בשבוע, ויודע שעל כל עבודה שעובד יקבל שכר הרבה מבעל הבית, ואחר כך גם ימי חופשה, אך העבודה עצמה היא קשה ומפרכת, ואומר בלבו, עם כל זה אעבוד כמה שאני יכול, שהרי היום שלמחרת הוא יום חופשה ואנוח טוב מכל העמל, לכן כדאי לי לנצל היום ולעבוד הגם שזה קשה מאוד.

והנמשל: בכדי לזכות לעולם הבא יש להתייגע בעולם הזה הרבה בתורה במצוות ולהתגבר על היצר הרע ולפום צערא אגרא, והיצר מפתה האדם שלא כדאי לטרוח ולהתייגע מיד, ויש לנוח קצת ולזה יש לומר לו שבכדי לזכות לעולם הבא אשר נאמר עליו עין לא ראתה אלקים וזולתך יש להתייגע בעולם הזה וכדברי הכתוב אדם לעמל יולד היינו בכדי שיזכה לעולם הבא ואז נחים ומתענגים תענוג שאין כמוהו, וזהו מה שאמר כאן, יששכר שהוא סמל של בן תורה הוא רואה שבעולם הבא המנוחה היא טובה כי יפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא מכל חיי העולם הזה ואת הארץ כי נעמה וידוע שהיא זה משל לעולם הבא שנקרא ארץ החיים וכמו שכתב הרמב"ם בפ"ג מהל' תשובה והיא נעמה, ולכן משה שכמו בעולם הזה לסבל ולעבוד. ומזה ההמשל של "ויהי למס עובד"?

בספר "ציוני תורה" מביא עפ"י הגמרא (שבת קד, א) מ"ם וסמ"ך שבלוחות בנס היו עומדים, והנה מ' וס' זה אותיות "סם", ובגמרא איתא (יומא עב, ב) "אמר רבי יהושע בן לוי מאי דכתיב 'וזאת התורה אשר שם' משה" זכה - נעשית לו סם חיים. לא זכה, נעשית לו סם המוות", דהיינו שהתורה נקראת "סם", וזה הרמז שמ' וס' וכו' בנס היו עומדים שמי שדבק בתורה מתקיים ע"י הנס ואינו צריך לעמול לפרנסתו, וכאמור חז"ל "כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול דרך ארץ". לפי"ז אמר הכתוב "ויט שכמו לסבל" שקיבל על עצמו עול תורה, אם כן "ויהי למ"ס עובד" שנעשה לו דרך נס העבודה שלו כיון שמעבירין ממנו עול דרך ארץ.

ברכת יעקב - שבני יחולו את הסגולות שבשמות האבות

רבי יהודה צדקה זצ"ל בספרו 'קול יהודה' באר את משמעותה של ברכת יעקב לבניו, על פי מעשה שארע עם הרב מאיר להמן זצ"ל, רבה של קהלת החרדים במינץ.

ביום מן הימים עמד רבי מאיר ליהמן לנסוע עם שנים מראשי קהילתו, לפגישה עם ראש משלת ארמניה בנוגע לענין חשוב של הקהילה.

הפגישה החשובה, אשר תוכנה זמן רב מראש, נועדה לשעה אחת עשרה בבוקר, וכיון שידע הרב ליהמן שהנסיעה לעיר הבידה ברכבת לוקחת כשעה, סיכם עם ראשי הקהילה שיצאו יחדיו ברכבת העומדת לצאת בשעה שמונה ארבעים וחמש בבקר.

הרב ליהמן השכים קום באותו בוקר, ולאחר התפלה פנה לאכול ארוחת בקר חפזה בטרם יצא הוא למסע.

כשסיים לאכול, לבש את מעילו העליון, ועמד לצאת את העגלה אשר המתינה לו בחוץ והיתה אמורה לקחתו לתחנת הרכבת. אך בטרם הספיק לצאת מן החדר שמע הוא קול נרגש מבעד לדלת: "אני חייב לדבר דחוף עם הרב."

"לא תוכל לדבר כעת עם הרב" שומע הוא את בני ביתו, 'הוא נוסע עכשיו, ויחזור רק למחר.' 'לא שייך לחכות למחר!' אומר הזר בתקיפות, 'מדובר כאן בשאלה של פקוח נפש!'

כשמעו הרב ליהמן שמדבר בענין של פקוח נפש, פתח מיד את הדלת והזמין את הזר להכנס. אל החדר נכנס איש מבוגר.

"האם כבוד הרב מכיר אותי?" "לא אדוני, לא זכיתי. מה הענין?" שואל הרב בחפזו.

"כבוד הרב אולי לא מכיר אותי, אולם אני מכירו היטב, לפני זמן רב זכיתי לשמוע את דרשתו..."

"אדוני, תסביר לי בבקשה, ומהו, כיצד יכול אני להציל חיי אדם?" "מדי, מדי. אבל כבוד הרב דרש אז כל כך יפה, דמעות זלגו מעיני לאחר הדרשה. נחון אני בזכרון טוב, ברוך ה', וכששבתי לביתי חזרתי על דבריו מלה במלה. האם רוצה כבוד הרב שאחזור עכשיו על דרשתו?"

"אדוני - אמר הרב ליהמן תוך שנעמד על מקומו, 'אני חייב לנסוע מיד! התעכבת רק משום שהבנתי שמדבר בפיקוח נפש'"

"טוב, אצק. רציתי לספר לכבודו רק עד כמה עוררה בי דרשתו הנפלאה, ולכן באתי כעת עד לכאן. כעת ישמע כבודו למה באתי אליו. גישאתי למזל טוב לפני כשלישים שנה."

"מזל טוב! בנין עדי עד! ומה זה קשור לפקוח נפש?" "עשרים וארבע שנים חייתי עם אשתי המנוחה, עד שמתה לפני שש שנים, אי, רבי, איזו אשה מיוחדת היתה היא..."

הרב ליהמן שראה כי עומד הוא להפסיד את הרכבת, קם בחפזה ממקומו ונגש לדלת. להוותו, נעמד האישי מלוא קומתו וחסם את הפתח. 'הלא אמרתי לרב שמדבר בפקוח נפש, כיצד חושב הוא לעזוב אותי כך?!"

"מה פקוח נפש? וכי יכול אני להחיות את אשתך עליה השלום? אני מ-א-ד ממהר!" "לא, לא אליה התכוונתי, מדבר כאן באדם חיי"

"נו אמרו בקיצור, במה מדבר?" "ובכן, אשתי מתה לפני כשש שנים, לאחר מותה נסעתי לאמריקה לאור בקשת בני שאדור לצדד לטע זקנתי, כמה סבל בני זה במהלך המלחמה, אבל על כך אאריך הדבור במועד אחר... בתי אמנם גרה אצל בגרמניה, ואף היא בקשתני לדור לצדה, אך בני הוא עשיר גדול, ובכן, נסעתי לאמריקה..."

"אדוני", קרא הרב ביאוש - "מה בעצם אתה רוצה ממני?" "מיד אגיע ללב הענין, נסעתי לאמריקה באינה, הנסיעה היתה נוחה, זכינו אפילו לקדש את הלבנה לאינה, אבל כבודו ממחר, מה מאריך אני בדבורים, החיים באמריקה לא מצאו חן בעיני, ועל כן שבתי לארמניה, ואז שמעתי את הדרשה ההיא..."

"שוב הדרשה?!" "סבלנות, אני מיד מסיים. כשחזרתי נולד בן לבתי, זו שכזכור דרה כאן. כובדתי בסנדקאות, הכל היה מוכן לברית, אך לפתע אבד התינוק נשימתו ומת."

"זה ספור מצער" - אמר הרב ליהמן - אך במה יכול אני להועיל?" "בבקשה לשמוע עד הסוף. לפני שבוע ילדה בתי בן אחר"

"אה, באת להזמין אותי להיות סנדק? אני לא יכול להיות מחר סנדק! שלום!" "לא, לא באתי להציע לרב סנדקאות! מחר - אם ירצה ה' עומד הוא להכנס בביתו של אברהם אבינו, האם יכול אני שוב לקבל את הסנדקאות, ואם חלילה ימות התינוק? מה אעשה, כבוד הרב?"

"אל תקבל על עצמך את הסנדקאות! עכשיו תן לי כבר ללכת!" הרב החל לרוץ לעבר המדרגות, אך האיש אחז בו בחזקה. "עוד שאלה אחת! איך נקרא לילד?"

"איך תקראו לו?" ענה הרב - שהצליח בינתיים להחליץ מלפיתתו - תוך שהוא מדלק במדרגות בחפזו וקופץ לתוך העגלה, 'ומה אכפת לי? תקרא לו: יעקב, משה, אהרן, דוד, יהונתן, וגבריאל, לייב או כל שם שתמצא לנכון'."

טרם נעלמה העגלה בעקול הרחוב הספיק הרב עוד לשמוע את הזקן קורא לעברו: "כמה חיב אני לשלם לכבודו? כמה יעלה לי היעוץ...?"

הצב שפ, כשהגיע הרב לתחנת הרכבת, לא נותר לו אלא לשמוע את שאון גלגליה המתרחקים. הוא כיון לאחוריו ביאוש, וגילה את שני ראשי הקהילה אשר כרכו שלא לנסוע בלעדי.

הרכבת הבאה היתה אמורה לצאת רק בשעה אחת עשרה - שעה שבה אמורה היתה הפגישה להיות בעצמה. למרות זאת נדברו הם לשוב לתחנה בסמוך למועד זה, תוך תקוה שיקבלם ראש הממשלה במועד מאוחר יותר.

מששבו לתחנת הרכבת, גילו המוני בני אדם נרגשים הסובבים לתחנה. מה קרה? אסון מחריד! הרכבת שיצאה בשמונה ארבעים וחמש ירדה מהפסים, לא ידועים כרגע פרטים מדויקים, אך ישנם ודאי כמה עשרות רגומים.

הזקן היה בעצם שליח ההשגחה להצילם! ברכת של שעה אחת עשרה הגיעה המשלחת בשלום לעיר הבידה. ראש הממשלה הסכים לקבלם בשעה מאוחרת יותר. מתוך חשש קודם לגורלם, משום שידע שאמורים היו הם לנסוע ברכבת שירדה מהפסים, האזין כעת לדבריהם ביתר תשומת לב, והענין שלשמו הגיעו סודר מהרה על הצד היותר טוב.

שנים עברו, הרב ליהמן הספיק כבר לשכוח מהמעשה. והנה ביום אחד מגיע אל ביתו של הרב יהודי מכר, יחד עם בנו - נער בר מצוה. "כבוד הרב" - אומר האיש, "באתי בזה להזמין לשמחת בר המצוה של בני זה שחי בזכות עצתו החכמה."

לקח לרב ליהמן כמה דקות להזכר, אך משנוכח, הסכים - למרות הטרחה לבוא לשמחה, מתוך רגשות הכרת הטוב על הנס שארע עמו באותו היום.

באולם גלה הוא את הזקן, זורח מאשר, "הנה, כבוד הרב זהו נכדי היקר "יעקב משה אהרן דוד יהונתן וגבריאל לייב", ב"ה זוכים אנו כעת לשמחת בר המצוה שלו. רבותי!" קרא הזקן תוך שהוא מפנה פניו לנוכחים, "זהו האיש שהציל את חיי נכדי, וברוב עדינותו סרב אף ליטול תשלום על כך."

"אבל למה?" - שאל הרב, "למה קראתם לילד בשמות רבים כל כך?" "היי הרב בעצמו צוה כך! נחון אני ב"ה בזכרון טוב, זוכר אני היטב אף את דרשתו של הרב לפני שנים רבות, ויכולני לחזור עליה לפניו בעל פה..."

כעת כבר היתה לרב ליהמן סבלנות להקשיב במשך שעה ארוכה לכל ספוריו של הזקן על הקורות עמו בכל ימי חייו...

אומר הרב צדקה: "ויקרא בהם שמי ושם אבותי אברהם ויצחק", מה רצה יעקב? שיקראו לבני יוסף בכמה שמות: מנשה אברהם יצחק וישראל? מה חסר היה להם בשם אחד?

יעקב אבינו לא חפש שיקראו להם בכמה שמות, הוא רצה שהסגולות שישנן בשמות האבות הקדושים - תורה עבודה וגמילות חסדים, יהיו באפריים ומנשה, ועל כך מברכם 'ויקרא בהם שמי ושם אבותי אברהם ויצחק'.

קושי הפרנסה

דרשו רבותינו (בראשית רבה ז, ג): "המלאך הגאל אתי מכל רע" (בראשית מז, טז), קשה היא הפרנסה כפלים כלידה. בלידה כתיב: "בעצב תלדי בנים" (בראשית ג, טז), ובפרנסה כתיב: "בעצבון תאכלנה כל ימי חייו" (בראשית ג, יז). וגדולה פרנסה מן הגאולה, שהגאולה על ידי מלאך, "המלאך הגאל אתי", ופרנסה על ידי הקדוש ברוך הוא: "פותח את ידך ומשביע לכל חי צרון" (תהלים קמ"ה, טז).

רבי יהושע בן לוי אמר, קשים מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף, שנאמר: "לגור ים סוף לגזרים" (תהלים קלו, יג), ונאמר שם: "תן לחם לכל בשר" (שם, כה).

ונשאלתי, מדוע באמת לא יכולה להיות הפרנסה על ידי שליח, באמצעות מלאך, וצריך שתהיה על ידי הקדוש ברוך הוא בעצמו, ומה ההשוואה בין הפרנסה לקריעת ים סוף - ועוד, מה הקושי לקדוש ברוך הוא בקריעת הים, הלא "אלקי עולם ה', בורא קצות הארץ, לא ייעף ולא ייאגע" (ישעיה מ, כח), ומלבד זאת, הרי מראש הותנה עם הים שיקרע לפני בני ישראל (בראשית רבה ה, ה)!

נטעים את התשובה, בסיפור מעשה. העניות בפולין היתה נוראה. לחם לאכול לא היה. קם בחור נמרץ, ואמר להוריו: "במקום להיות עליכם לנטל, אנסה לעזור לכם. אפליג לארצות הברית. מספרים, והכסף ממגלגל שם ברווחות. ארוויח, ואשלח לכם."

דווה ליבם, והיססו. שמעו שמצב היהדות שם בשפל המדרגה. רבים לא עמדו בנסיון שמירת השבת. הביטח נאמנה שישמור תורה ומצוות ויעמוד בכל הנסיונות. בחשש נתנו הסכמתם, בתנאי שיכתוב להם לעתים תכופות.

הביטח, והפליג. וכאשר חשב הוריו, כן היה. בכל מקום דרשו עבודה בשבת. נאמן להבטחתו, סרב. הרויח פרוטות מעבודות מזדמנות, שליהויות וסבלות. סבל חרפת רעב, בגדיו התרפטו ובלו, מפרוטותיו חסך לשלוח אגרות להוריו. לא רצה להדאיגם, סיפר שהכל כשורה. פרנסתו מצויה, אבל מרויח הוא כפועל מתחיל. עוד מעט יעלו את משכורתו, ויוכל לשלוח להם כספים.

שמחו ההורים בצלחתו, אך דאגו לרוחניותו. אם מצא עבודה, האמנם שובת המפעל בשבת? האם עדיין עטור הוא זקן ופאות? בקשו שישלח תמונה. הבין לחששם, ושמן שיוכל להרגיעם. ירא ושלם הוא, שמר על דמותו היהודית. אך כיצד יוכל לשמחם, והוא לבוש קרעים? הלך ושאל בגדי כבוד מאחד מחבריו בהם. כמה הדור נראה בגדי כבוד ויפים! כמה שמחו הוריו לתמונתו.

סיפר להם אחד מבני העירה, שכן משפחתו מפליג לארצות הברית. מיד ארוזו מכל הבא ליד, שתורה לבנם. אח, כמה נוקק לכל מצרך, לכל בגד שנשלח! אמר השליח: "איך אמצאנהו בכרך הגדול!"

מסרו לו את השם והכתובת, וליתר בטחון, גם את הצילום. הגיע הלה לארצות הברית וזכר את שליוותו. איתר את הכתובת ונקש בדלת. פתח לו נער מזה רעב, לבוש קרעים.

"אתה בעל הדירה?" שאל. "אני הדייר כאן", ענה. "אה, סליחה", כנראה שהלה החליף כתובת, אין זה אותו אדם. משל הוא, כמובן, והנמשל, קריעת ים סוף.

אכן, תנאי התנה הקדוש ברוך הוא עם הים, שיקרע לפני בני ישראל. הגיעו בני ישראל אל הים, ודרשו מימוש התנאי. הביט בהם הים, ולא הכירם. אלו בני ישראל! לא יתכן! בה דומים הם למצרים, ושורו של מצרים אכן טען: "מה נשתנו אלו מאלו, הללו עובדי עבודה זרה, והללו" (ילקוט שמעוני רמז רלד), והם ביקש בלעם, שנאמר: "והמים להם חומה" (שמות יד, כט), אל תקרי חומה אלא חומה (מכילתא בשלח ו, א) אינם דומים לאותו 'צילום' של בני ישראל, צאצאי אברהם יצחק ויעקב, בני השבטים הקדושים - אלו אחרים הם, לא אותם ש'בתצלום'..."

והיה הקדוש ברוך הוא צריך להתערב ולסכור פי המקטרג, לומר לו: "שוטה שבעולם וכי לדעתם עבוד עבודה זרה, והלא לא עבדה אלא מתוך שעבוד ומתוך טירוף הדעת, ואתה דן שוגג ממזיד אבונס כרצונך!" כיון שמעו שר של ים, אותה חמה שנתמלא על ישראל החזירה על מצרים, שנאמר "וישב המים" (שמות יד, כו), ששבו מישראל על מצרים (ילקוט שמעוני, רמז רלד).

והוא הדין במזונותיו של אדם. עומד הוא בראש השנה, עם כל קבלות חודש אלול, עם יראת הדין וחרדת השופר, בתפילה ותשובה וחרטה כנה, ונקצבים לו מזונות ברוחב יד, "כי חק לישראל הוא" (תהלים פא, ה), לשון לחם חק ומזונות (ביצה טז ע"א).

מורה הקדוש ברוך הוא למלאך לרדת ולמסור לו מזונותיו. איך ידע לזהותו, מוסרים לו תמונה: כך נראה כששוע למזונות.

יורד המלאך, ופוגש באדם זר, אינו נראה אותו דבר, אינו דומה לתמונה. נבון המלאך, והבורא יתברך צריך לשכנעו שהוא הוא - הוי: "קשים מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף..."

לפיכך אין הפרנסה על ידי מלאך כגאולה. כלומר, גם כאן נשלח מלאך, אבל אינו מזהה אותנו, והקדוש ברוך הוא צריך להתערב ולהעיד שאלו באמת אנחנו... (והגדת)

אשרינו בעולם הזה

